

COVID-19 SALGININDA GÖÇMEN İŞÇİLER VE ULUSLARARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜ'NÜN YAKLAŞIMI^(*)

^(**)**Gizem KOLBAŞI MUYAN**

ÖZ

Küresel çaptaki Covid-19 salgını ile mücadele kapsamında alınan önlemler hem uluslararası göçü hem de göçmen işçileri derinden etkilemiştir. Bu çalışmada Covid-19 salgınının göçmen işçilere etkisi ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun yaklaşımı incelenmiştir. Konu, mevcut raporlar, araştırmalar ve uluslararası kuruluşların sözleşmeleri çerçevesinde göçmen işçi kavramının tanımı, ILO'nun göçmen işçilere ilişkin düzenlemeleri, Covid-19 salgınının göçmen işçilere etkisi ile ILO'nun süreçteki yaklaşımları başlıkları altında ele alınmaktadır. Covid-19 salgınından başta mevsimlik göçmen işçiler olmak üzere kısa süreli kalma niyetiyle giden göçmen işçiler ile düzensiz göçmen işçilerin orantısız şekilde etkilendiği sonucuna varılmıştır. ILO süreçte

ulusal ve bölgesel odaklı çalışmaları ile iyi politika uygulamalarının paylaşılması, mevcut durumu ortaya konması ve öneri geliştirme konusunda etkili olsa da söz konusu önerilerin ve iyi politika uygulamalarının yaygınlaştırılmasında etkisinin sınırlı olduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen İşçi, Uluslararası Göç, Covid-19 Salgını (Corona), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

MIGRANT WORKERS DURING COVID-19 PANDEMIC AND THE APPROACH OF THE INTERNATIONAL LABOR ORGANIZATION

ABSTRACT

The measures taken in the fight against the Covid-19 pandemic

^(*) **Makalenin Geliş Tarihi** / 29.05.2020 - **Makalenin Kabul Tarihi** / 05.06.2020

^(**) **Dr., Yurtdışı Türkler Uzmanı** / Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, gkolbasi@yahoo.com

spread had a deep impact on both the international migration and migrant workers. This study examines the impact of the Covid-19 pandemic on the migrant workers and the approach of the International Labor Organization (ILO). The issue has been dealt through the analysis of the recent reports, researches and the conventions of the international organizations under the titles of the definition of the concept of migrant workers, the instruments of the ILO on the migrant workers, the impact of the Covid-19 pandemic on the migrant workers and the ILO's approach in this process. It has been concluded that the pandemic spread had disproportionately influenced the temporary migrant workers especially seasonal migrant workers and irregular migrant workers. In addition to this it is argued that, although ILO illustrated the situation and contribute to formulate policy suggestions by sharing best policy practices, conducting researches and making analysis at the national and regional level, it has a limited impact on their implementation.

Keywords: Migrant Worker, International Migration, Covid-19 Pandemic Spread (Corona Virus), International Labor Organization (ILO).

GİRİŞ

Başlangıcı ile ilgili tartışmalar sürse de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Covid-19¹ salgınında ilk vakanın

Aralık 2019'da Çin'in Vuhan kentinde görüldüğünü ve sonrasında kısa sürede tüm dünyaya yayıldığını belirtmektedir. DSÖ tarafından 11 Mart 2020 tarihinde yapılan açıklamada Covid-19 "pandemi" olarak nitelendirilmiş ve virüsün küresel çapta kamu sağlığını tehdit ettiği ortaya konmuştur (DSÖ, 2020). Ülkelerin salgına verdikleri ilk tepki sınırlarını kapatmak ya da yeni yöntemlerle sınır geçişlerini kısıtlamak olmuştur. Öncelikle uluslararası göç durdurularak salgın kontrol altına alınmak istenmiştir.² Ardından ülkelerin aldığı önlemler devreye girmiştir. Salgın ve alınan önlemler, ekonominin yanı sıra işçilerin sağlığını ve iş güvenliğini de etkilemektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) Covid-19 salgınının emek piyasasına etkisine ilişkin son analizine göre, salgından en fazla 15-28 yaş aralığında gençler, özellikle de göçmenlerin de dahil olduğu dezavantajlı gruplar etkilenmektedir (ILO, 2020b). Ulusal önlemler ve üretilen ulusal politikaların hedef kitlesinde ise göçmen işçiler öncelikli değerlendirilmemektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), salgının göçmen işçilere yönelik etkisine ilişkin yaklaşımı ile en etkili aktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Bu makale, Covid-19 salgınının göçmen işçilere etkisini ve ILO'nun konuya yaklaşımını ele almaktadır.

koronavirüs hastalığını Covid-19 olarak adlandırmıştır. Bu nedenle makalenin kalanında salgın, Covid-19 olarak adlandırılmaktadır.

² Nisan ayı verilerine göre 167 ülke sınırlarını tamamen ya da kısmi olarak kapatmıştır (UNHCR, 2020).

¹ Dünya Sağlık Örgütü, 11 Şubat 2020 tarihinde yeni

Makalede ilk olarak göçmen işçi kavramının tanımına ilişkin yaklaşımlar ortaya konacaktır. İkinci bölümde ise, ILO'nun göçmen işçilere yaklaşımı, ilgili sözleşme ve tavsiye kararları ile açıklanmaktadır. Üçüncü bölümde Covid-19 salgınının göçmen işçilere etkisi son veriler ve raporlar ışığında incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise ILO tarafından yapılan açıklama, bilgi notu ve değerlendirmeler incelenerek, ILO'nun konuya yaklaşımı tartışılmaktadır. Makalede, hukuki düzenlemeler nedeniyle özellikle kısa süre kalma niyetiyle gelen göçmen işçiler ile düzensiz göçmen işçilerin daha dezavantajlı olduğu ve salgından daha fazla etkilendiği sonucuna varılmaktadır. Bu iki gruba ilişkin uluslararası düzenlemelerdeki sınırlılıklar, onların uluslararası göçmen işçi haklarından sınırlı şekilde yararlanmasına neden olmaktadır. Süreçte ILO'nun ulusal ve bölgesel seviyede yaklaşım benimsediği proje ve araştırmalarla öneriler geliştirdiği sonucuna varılmıştır.

1. GÖÇMEN İŞÇİ KAVRAMININ TANIMINA İLİŞKİN TARTIŞMALAR

Göçmen işçi kavramı, Tüm Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Korunmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin ikinci maddesinde şu şekilde tanımlanmaktadır: "...vatantaşlık bağı ile bağlı olmadığı bir Devlette ücret ödenen bir faaliyette çalıştırılacak, çalıştırılmakta olan veya çalıştırılmış olan bir kişi". Kav-

ram, yayınlarda kişinin kalış süresine ilişkin hukuki statüsü ve ülkedeki hukuki durumuna göre farklı şekilde tasnif edilmekte ve tanımlanmaktadır. İlk ayırım, kişinin farklı bir ülkeye çalışmak için kalma süresine ilişkin niyeti ve/veya oturum izni türüne göre yapılmaktadır: uzun süreli ve kısa süreli göçmen işçi. Uzun süreli kalma niyetinde olan göçmen işçiler hukuki olarak daha fazla koşulu yerine getirmekte, uzun süreli oturum izni almakta ve daha fazla hak elde etmektedir. İkinci grupta yer alan göçmen işçiler ise –sınır işçisi, mevsimlik işçi,³ belirli bir iş için istihdam edilen işçiler genellikle süreli çalışma izni alamamakta, oturum izinleri çalışma sürelerine bağlı olmakta ve sadece belirli sektörlerde çalışabilmektedir. Sahip oldukları sınırlı haklar ile sosyal güvenlik ve sağlık olanaklarına sınırlı erişimleri geçici işçilerin emek piyasasındaki olumsuzluklardan daha derinden etkilenmesine yol açmaktadır.

İkinci tasnif ise düzenli ve düzensiz göçmen işçiler arasındadır. Bu ayırım, Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Korunmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi Madde 5'te şu şekilde ifade edilmektedir: Göçmen işçiye, "istihdam sağlayan devlete, o devletin kanunları ve o

³ BM Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme Madde 2/2'de, "sınır işçisi" kavramı, "komşu bir Devlette mutat ikametgâhını muhafaza eden ve normal olarak her gün veya en az haftada bir kez normal ikametgâhına dönen kişi" şeklinde; "mevsimlik işçi" kavramı ise, "niteliği gereği mevsimsel şartlara bağımlı olan ve sadece yılın bir kısmında yapılabilen işi yapan bir göçmen işçi",

devletin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar uyarınca, girmek, oturmak ve kazanç getirici bir faaliyette bulunmak üzere izin verilmişse', o işçi, kayıtlı ve düzenlidir. İzin verilmemişse ve öngörülen şartlara uymuyorsa, kayıtsız ve düzensizdir. Göçmen işçinin istihdam sağlayan devletin kanunlarını yerine getirmediği takdirde sonradan da düzensiz göçmen işçi olabilmektedir. Tahminlere göre tüm göçmenlerin yüzde 20'si düzensizdir (Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı, 2018).

İlgili sözleşme, göçmen işçi hakları alanında önemli bir belge olarak değerlendirilmektedir. Zira sözleşme, düzensiz göçmenlere de düzenli göçmen işçiler kadar olmasa da geniş haklar tanımlamaktadır.⁴ Ayrıca düzensiz göçmen işçileri de göçmen işçi kavramı altında ele alması bakımından önemlidir. Bu çalışmada, BM'nin Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmesi'nin göçmen işçi yaklaşımından hareketle düzensiz göçmen işçiler de göçmen işçi kavramı içerisinde değerlendirilmektedir. Söz konusu yaklaşım bir sonraki bölümde ele alınacak ILO'nun göçmenlere ilişkin belgelerinden esinlenilerek ortaya konmuş ve ILO'nun haklar temelli yaklaşımını genişleterek tek bir belgede daha bütüncül şekilde ele almaktadır.

2. ULUSLARARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜ'NÜN GÖÇMEN İŞÇİLERE YÖNELİK DÜZENLEMELERİ

ILO'nun kuruluşundan itibaren göçmen işçiler gündeminde yer almıştır. 1919 tarihli anayasa taslağının dibacesinde göçmen işçilerin yaşam ve çalışma koşullarına ilişkin kaygılar açıkça ifade edilmiştir (Hasenau, 1991, s. 688). Aksi belirtilmediği sürece ILO sözleşme ve tavsiyeleri göçmen işçiler için de geçerlidir. Bu çerçevede ILO genel olarak göçmen işçiler ile yerel işçiler arasında ayırım yapmayan bir yaklaşım sergilemektedir.⁵ Ancak ILO'nun göçmen işçiler ile doğrudan ilgili iki dokümanı 97 sayılı İstihdam Amacıyla Göç (Revize 1949) Sözleşmesi ve ilgili Tavsiye Kararı (No. 86) ile 143 sayılı Göçmen İşçiler (Ek Hükümler 1975) Sözleşmesi ve ilgili Tavsiye Kararı (No. 151). 97 sayılı ILO Sözleşmesi temelde düzenli statüdeki göçmenlere yönelik haklar ile ilgilidir. Göçmen işçilerin ülkelerinden ayrılmaları, seyahatleri, göç alan ülkeye kabulleri, işe alım ve çalışma koşulları Sözleşme ve ekinde ele alınmaktadır. Sözleşme, işe alım ve istihdam ile ilgili alanlarda göçmen işçilere ilk kez eşit muamele sağlamak için önlemler içerir. Bakımından önemlidir (Ruhs, 2013: 14).

143 sayılı ILO Sözleşmesi 1975 yılında petrol krizinin gölgesinde, düzensiz göçe ilişkin kaygıların arttığı

⁴ Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme'de Bölüm IV'te sadece düzenli göçmen işçilere tanınan haklar yer almaktadır.

⁵ ILO'nun 111 sayılı Ayrımcılık Sözleşmesi, göçmen işçilerle vatandaşlar arasında ülkelere ulusal mevzuat aksini belirtmediği sürece farklı muameleyle izin vermektedir.

bir dönemde imzalanmıştır. Anlaşmanın birinci bölümü düzensiz göçün önlenmesi ve düzensiz göçmenlere yönelik uygulamalara ilişkin hükümleri içermektedir (Erdoğan, 2013). Düzensiz göçmen işçilere sınırlı da olsa haklar tanımlanmaktadır. Sözleşmenin ikinci bölümünde ise düzenli göçmen işçilere eşit muamelenin yanı sıra bir çok alanda fırsat eşitliği de sunulmaktadır. Haklardaki bu genişleme Sözleşmeye taraf ülke sayısının sınırlı olmasına neden olmaktadır.⁶ ILO'nun 97 ve 143 sayılı sözleşmeleri, BM'nin Tüm Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmesi'nin ilham kaynağı olarak değerlendirilmektedir (Ruhs, 2013: 15).

3. COVID-19 SALGINININ GÖÇMEN İŞÇİLERE ETKİSİ

Dünya Bankası tarafından yayımlanan raporda, 270 milyondan fazla kişinin doğduğu ülke dışında yaşadığı ve 620 milyar dolardan fazla işçi dövizini anavatanlarına gönderdikleri ifade edilmektedir. Rapor aynı zamanda Covid-19 vakalarının yüzde 90'ının Çin hariç yirmi ülkede yaşandığını, bu ülkelerin dünyadaki göçmen nüfusunun yüzde 50'sine ev sahipliği yaptığını ve işçi dövizlerinin yüzde 55'inin bu ülkelerden gönderildiğini ortaya koymaktadır (Moroz, Shrestha, & Testaver, 2020: 1-3). Göçmen işçilerin, yoğun olarak

çalıştığı sektörler de dikkate alındığında, Covid-19 salgınından ekonomik olarak orantısız şekilde etkilendiği tahmin edilmektedir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkelerinde salgından en çok etkilenen sektörlerde çalışan işçilerin yaklaşık yüzde 30'unu göçmenlerin oluşturduğu ifade edilmektedir (BM, 2020: 8). Dünya Bankası, düşük ve orta gelirli ülkelere işçi döviz akışının bu yıl geçen yıla göre yüzde 20 azalacağını öngörmektedir (Chishti & Bolter, 2020).

Göçmen işçiler, genellikle "3-D" olarak kısaltılan ve yerli işçilerin ilgisini çekmeyen pis (dirty), tehlikeli (dangerous) ve nitelik gerektirmeyen (demeaning) işlerde çalışmaktadır. Bu durum düşük ücretlerle yüksek verimlilik sağlayarak rekabet gücünü artırma çabasının ucuz ve niteliksiz işçi talebi yaratmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir (Taran, 2009: 152). İşçilerin yasal statüler/sahip oldukları haklar ile işçi sağlığı ve iş güvenliğine erişimlerinin doğru orantılı olması, göçmen işçilerin emek piyasasında dezavantajlı grupta yer almasına yol açmaktadır. Civan ve Gökalp (2011: 147-148) göçmen işçilerin farklı ülkelerde işçi sağlığı ve iş güvenliği alanında birçok sorunla karşı karşıya kaldığını ortaya koymaktadır.

Salgın, göçmen işçiler içerisinde de bazı grupları daha derinden etkilemektedir. Bu çerçevede, daha dezavantajlı durumdaki özellikle kısa süreli oturma iznine sahip göçmen işçiler ile düzensiz statüdeki göç-

⁶ Mayıs 2020 itibarıyla 143 sayılı ILO Sözleşmesi 25 ülke tarafından onaylanırken, 97 sayılı Sözleşme 50 ÷lke tarafından onaylanmıştır.

men işçiler için Covid-19 salgınının sonuçları daha büyük olmaktadır. Bu durum, iki grubun da kalabalık ortamlarda çalışma ve yaşaması, salgında toplumun sağlıklı, tok ve güvende olmasını sağlamak için ön saflardaki işlerde çalıştırılmaları, sağlık hizmetlerine erişimde daha fazla sorunla karşılaşmaları (sigortasızlık, masraf, dil engeli vb.), ayrımcılığın hedefinde yer almaları ve sosyal güvenlik yardım ve imkanlarından yararlanamamaları ile ilişkilendirilmektedir (Gelatt, 2020; Chishti & Bolter, 2020; Moroz, Shrestha, & Testaver, 2020; Avato, Koettl, & Sabates-Wheeler, 2010; Watterson, 2020; ILO, 2004; ILO, 2020a).

4. COVID-19 SALGININDA ILO'NUN GÖÇMEN İŞÇİLERE İLİŞKİN YAKLAŞIMI

Covid-19 salgını ile mücadele sürecinde göçmen işçiler süreçten orantısız bir şekilde olumsuz etkilenmektedir. Süreçte, ILO, göçmen işçilere yönelik çalışma standartlarının uygulanmasının yanı sıra temel insan haklarının güvence altına alınması ile şiddet, taciz ve sosyal gerilime karşı korunmaları noktasında da kritik öneme sahiptir. Göçmen işçiler, sağlık ve iş güvenliği alanında sorunların yanı sıra süreçte toplumsal şiddet ve aile içi şiddetin de hedefi haline gelebilmekte ve ihtiyaç duydukları korumaya birçok zaman erişememektedir.

ILO'nun yayımladığı politika bilgi notunda, salgın sürecinde politika yaklaşımı üç temel başlıktadır: (1)

Göçmen işçilerin ulusal Covid-19 önlemleri kapsamında ele alınması, (2) göçmen işçilerin kendi ülkeleriyle çalıştıkları ülke arasında ikili ve bölgesel ilişkiler geliştirilmesi ve (3) işveren ve işçi örgütlerinin Covid-19 önlemlerinin geliştirilmesine katılımı (ILO, 2020a). ILO farklı yayınlarda bu üç alan altında değerlendirilebilecek altı somut öneri getirmiştir. İlk öneri, Covid-19 sürecinde geçim kaynaklarını kaybeden göçmen işçilere yönelik mali yardım ve ekonomi politika önlemleri geliştirilmesidir. Söz konusu öneri ILO'nun 1969 tarihli ve 130 No'lu Tıbbi Bakım ve Hastalık Yardımları Sözleşmesi ve 1969 tarihli ve 134 No'lu Tıbbi Bakım ve Hastalık Yardımları Tavsiye Kararı ile desteklenmektedir. İkinci öneri, göçmen işçilerin sağlık hizmetlerine ve sosyal korumaya erişimini genişletmektir. Üçüncü öneri ise göçmen işçilere yeterli ve erişilebilir bilgi sağlanması yönünde çalışmalar yapılmasıdır. Dördüncü öneri ise özellikle düzenli statüdeki göçmen işçilerin süreçte düzensiz statüye düşmemelerini sağlama konusunda çalışmalara odaklanılmasıdır. Beşinci olarak ILO, kalabalık ortamlarda yaşamak durumunda kalan göçmen işçileri bekleyen tehlikelerin ele alınmasını önermektedir. Son olarak da Covid-19 krizinin çalışma dünyasında şiddet ve tacizi ele alabilmek için hukuk ve politikanın farklı alanlarında girişimler ve önlemlere geliştirilmesi önerisi dile getirilmiştir. Bu çerçevede, göçmen

işçilerin Covid-19 salgını sürecinde işlerini kaybetmeleri sebebiyle evsahibi ülkeden ayrılırken sınır koluluk makamlarından daha çok şiddet ve taciz riski ile karşı karşıya kaldıkları ifade edilmektedir (ILO, 2020c). Konu ile ilgili ILO, 190 No'lu Şiddet ve Taciz Sözleşmesi'nin onaylanmasının ve 206 No'lu Tavsiye Kararı'yla birlikte uygulanmasının önemini vurgulamaktadır.

ILO, Covid-19 salgını sürecinde göçmen işçilerin sağlığı ve geçim kaynakları üzerindeki etkileri ile ilgili sendikalar ve Göçmen İşçi Kaynak Merkezleri ile politika oluşturmayı desteklemektedir. Özellikle Asya'daki projeleri ile ILO, ilgili paydaşlarla birlikte ülkelere dönen göçmenlerin sorunlarına ve kadın göçmen işçilerin korunmasına ilişkin çalışmalar yürütmektedir. Afrika, Asya ve Latin Amerika'da ise ILO ulusal sağlık ve güvenlik, sosyal koruma ve ekonomi politikalarının tüm göçmen işçileri de kapsamı için ilgili hükümetlerle çalışmaktadır. Süreçte ILO, ülkelere dönen işçilerin işgücü piyasasına yeniden entegrasyonuna da odaklanmıştır (ILO, 2020a). Bu çerçevede becerilerin tanınması gibi konularda teknik kılavuzlarını ve araçlarını güncellemektedir.

Avrupa, ABD, Kanada gibi ülkelerde göçmen işçilere ilişkin ILO çalışmalarının daha çok mevsimlik göçmen işçilere odaklandığı sonucuna varılmıştır. Özellikle Avrupa'da mevsimlik göçmen işçiye bağlı tarım sektörü karantina

önlemleri çerçevesinde sınırların kapatılmasından etkilenmiştir. Avrupa'da ürünün tarlada çürümesi riski ile karşı karşıya kalınmıştır. Tarım sektörü için mevsimlik göçmen işçilere yönelik karantina önlemlerinde istisnalar geliştirilmiştir. Bu çerçevede ülkeler farklı politikalar uygulamıştır. ILO, ülkelerdeki uygulamaları paylaşarak ve konuya ilişkin araştırmaları ulusal çapta destekleyerek "iyi" politika örneklerinin yaygınlaşmasında etkili olduğu değerlendirilmektedir (ILO, 2020d; Zırh, ve diğerleri, 2020). Salgın ile tarım sektöründeki mevsimlik göçmen işçilerin, uzun çalışma saatleri, çalışma koşulları, güvencesiz istihdam, sağlık hizmetlerine sınırlı erişim, sosyal güvenceden yoksunluk gibi sorunları daha da belirginleşmiştir (ILO, 2019). Konuya ilişkin ILO tarafından geçmişteki çalışmalar hatırlatılarak kapsamlı öneriler getirilmiştir (ILO, 2020d).

ILO'nun Covid sürecindeki rapor, bilgi notu ve haberleri incelendiğinde, süreçte öneri geliştirme ve sunma konusunda etkili olsa da, bunların hayata geçirilmesinde etkili olmadığı ya da etkisinin sınırlı kaldığı değerlendirilmektedir. ILO'nun çalışmalarının özellikle Asya, Afrika, Ortadoğu ve Latin Amerika'ya odaklandığı sonucuna varılmıştır. Başta Avrupa olmak üzere, Batılı sanayileşmiş ülkelerde ise konu daha çok mevsimlik işçiler ile ele alınmakta ve gündeme getirilmektedir. ILO'nun çalışmalarını değişen ihtiyaç ve konular nedeniyle ülke

ve/veya bölge odaklı sürdürdüğü dikkati çekmektedir (ILO, 2020e; ILO, 2020f). ILO'nun yirmi yıl önce ortaya atılan insana yakışır iş ve gelir (decent work) yaklaşımının salgın sürecinde özellikle göçmen işçiler için daha fazla vurgulanmasına ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmektedir (Rantanen, Muchiri, & Lehtinen, 2020). Sürecin göçmen işçiler açısından uluslararası kuruluş tarafından yönlendirilmesindeki sınırlılıkların kaçınılmaz olduğu gerçeği göz önüne alınmakla birlikte, başta kadın göçmen işçiler olmak üzere dezavantajlı gruplardaki bireylerin karşı karşıya kaldıkları tehlikelerin gündeme getirilmesine yönelik çalışmaların da sınırlı olduğu sonucuna varılmıştır.

SONUÇ

Normalde özellikle uluslararası işçi göçü ile işçilere tanınan haklar arasında yaşanan gerilimin (Ruhs, 2013, s. 111-113), Covid-19 salgını sürecinde İspanya ve Portekiz gibi bazı ülkelerde ortadan kalktığı dikkate çekilmektedir. Söz konusu ülkelerde, sınırlı haklara sahip özellikle mevsimlik göçmen işçilere ve düzensiz göçmen işçilere bu süreçte ulusal seviyede haklar tanınmış ve yardımlar sunulmuştur (BBC, 2020; Euronews, 2020; ILO, 2020d). Bir tercih konusu olarak sunulan kamu sağlığı ve güvenliği ile göçmen işçilerine sunulan imkanlar/haklar, Portekiz ve İspanya gibi bazı ülkeler tarafından Covid-19 salgını sürecinde ikilem olmaktan çıkarılarak, biri-

birini tamamlayan süreçler şeklinde değerlendirilmektedir. Ancak bu yaklaşım yaygın değildir.

Bu makale, Covid-19 salgınının göçmen işçileri nasıl etkilediğini ve ILO'nun sürece yaklaşımını incelemektedir. Salgın ile birlikte karantina önlemleri çerçevesinde ilk olarak sınırlar kapatılmış ve insan hareketliliğini yani işçi göçü durmasına getirilmiştir. İkinci aşamada ise salgına karşı getirilen önlemler ekonomik bir kriz ile karşı karşıya kalınmasına yol açmıştır. Bu durum işçi sağlığı ve iş güvenliği alanında tüm işçileri özellikle de göçmen işçileri etkilemiştir. Bu makalede göçmen işçiler, düzenli-düzensiz ve uzun süreli-kısa süreli kalma niyetiyle gelenler olarak ele alınmıştır. Bu tasnif çerçevesinde düzensiz göçmen işçiler ile kısa süreli kalma niyetiyle gelen göçmen işçilerin, sahip oldukları sınırlı haklar nedeniyle daha dezavantajlı olduğu ve Covid-19 salgını sürecinden orantısız etkilendiği sonucuna varılmıştır.

ILO, bu süreçte değişen ihtiyaçları dikkate alarak ulusal ve bölgesel çalışmalar yürütmektedir. Ancak genel olarak çalışmalarında göçmen işçilerin ulusal önlemleri kapsamında ele alınması, göçmen işçilerin kendi ülkeleriyle çalıştıkları ülke arasında ikili ve bölgesel ilişkiler geliştirilmesi ile işveren ve işçi örgütlerinin Covid-19 önlemlerinin geliştirilmesine katılımının desteklenmesine odaklanmaktadır. Bu çerçevede, çalışmalarında hükümetler, sendikalar, sivil toplum gibi

farklı paydaşlarla göçmen işçilerin sağlığının tesisi, mevsimlik göçmen işçilere ilişkin konular, göçmen işçilerin evlerine geri dönüş süreçleri gibi konulara odaklanmakta, ilke kararları oluşturmaktadır. Bugüne kadar yürütülen ILO çalışmalarının göçmen işçilerin küresel çapta karşı karşıya kaldığı sorunları ortaya koyması ve öneri geliştirmesi bakımında önemli olduğu, ancak henüz ILO tarafından önerilerin ve bölgesel/ulusal projelerin ötesine geçen adımlar atılmadığı, bunların hayata geçirilmesi konusunda etkili olmadığı değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, özellikle düzensiz göçmenler ile kısa süreli kalma amacıyla gelen başta mevsimlik göçmen işçiler olmak üzere dezavantajlı gruptakilerin karşı karşıya kaldığı sorunlar ile başatme konusunda insan hakları bağlamında ILO'nun ça-

lışmalarının yetersiz kaldığı savunulmaktadır.

Özellikle Orta ve Kuzey Avrupa'da aşırı sağ partiler, salgının küresel çapta yayılması ile ilgili göçü ve göçmen işçileri günah keçisi ilan etmekte ve ekonomik kriz döneminde aşırı sağ göçmen karşıtı söylemler etkisini arttırmaktadır. Her ne kadar salgın sonrasındaki dünya ve ekonomik durum üzerine öngörülerde bulunmak için erken olsa da, salgın sonrasında sınırların açılması ve ekonomik krizin etkisini derinleştirmesiyle göçmen işçilerin haklar bağlamında tekrar sıkıntı yaşayacağı düşünülmektedir. Bu süreçte başta ILO olmak üzere, göçmen işçilerin haklarını savunan uluslararası kuruluşların çalışmalarına ve etkinliklerinin artırılmasına her zamankinden de fazla ihtiyaç duyulacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Avato, J., Koettl, J., & Sabates-Wheeler, R. (2010). Social Security Regimes, Global Estimates, and Good Practices. *World Development*, 38(4), 455-466.

BBC. (2020, Mayıs 11). Covid-19 krizi Avrupa'da göçmen işçi gerilimini körükliyor. Retrieved from BBC: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52620342>

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı. (2018). *The Report on the World Social Situation 2018*. New York: UNDESA.

BM. (2020). *Shared Responsibility, Global Solidarity: Responding to the Socio-Economic Impacts of COVID-19*. Washington, D.C.: UN. Retrieved Mayıs 27, 2020, from <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-03/SG-Report-Socio-Economic-Impact-of-Covid19.pdf>

Chishti, M., & Bolter, J. (2020, Nisan 23). Vulnerable to COVID-19 and in Frontline Jobs, Immigrants Are Mostly Shut Out of U.S. Relief. Retrieved Mayıs 27, 2020, from Migration Policy Institute: <https://www.migrationpolicy.org/article/covid19-immigrants-shut-out-federal-relief>

Civan, O., & Gökalp, A. (2011). Göçmen İşçi Kavramı ve Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği. *Çalışma ve Toplum*(1), 233-264.

DSÖ. (2020, Mart 11). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020. Retrieved from DSÖ: <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19--11-march-2020>

Erdoğan, S. (2013). *Göçmen İşçilerin Sendikal Hakları*. V. Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu, (pp. 197-222). Bursa.

Euronews. (2020, Mart 28). Portekiz'den mülteci ve göçmenlere 'Covid-19 jesti': tüm sosyal haklardan faydalanabilecekler. Retrieved from Euronews: <https://tr.euronews.com/2020/03/28/portekiz-den-multeci-ve-gocmenlere-covid-19-jesti-tum-sosyal-haklardan-faydalanabilecekler>

Gelatt, J. (2020, March). Immigrant Workers: Vital to the U.S. COVID-19 Response, Disproportionately Vulnerable. Retrieved May 27, 2020, from Migration Policy Institute: <https://www.migrationpolicy.org/research/immigrant-workers-us-covid-19-response>

Hasenau, M. (1991). ILO Standards on Migrant Workers: The Fundamentals of the UN Convention and their Genesis. *International Migration Review*, 25(4), 687-697.

ILO. (2004). *Towards a fair deal for migrant workers in the global economy*. Geneva: ILO. Retrieved from <https://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc92/pdf/rep-vi.pdf>

ILO. (2019, Kasım 19). *Promoting Fair and Effective Labour Migration Policies in Agriculture and Rural Areas*. Retrieved from ILO: https://www.ilo.org/global/topics/economic-and-social-development/rural-development/WCMS_729409/lang-en/index.htm

ILO. (2020a, Nisan 30). *Protecting migrant workers during the COVID-19 pandemic: Recommendations for Policy-makers and Constituents*. Retrieved from ILO: https://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/publications/WCMS_743268/lang-en/index.htm

ILO. (2020b, Mayıs 27). ILO: More than one in six young people out of work due to COVID-19. Retrieved from ILO: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_745879/lang-en/index.htm

ILO. (2020c, Mayıs 12). *ILO Violence and Harassment Convention, 2019 (No. 190): 12 ways it can support the COVID-19 response and recovery*. Retrieved Mayıs 27, 2020, from ILO: https://www.ilo.org/global/docs/WCMS_744676/lang-en/index.htm

ILO. (2020d, Mayıs 21). *Seasonal Migrant Workers' Schemes: Rethinking Fundamental Principles and Mechanisms in light of COVID-19*. Retrieved from ILO: https://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/publications/WCMS_745481/lang-en/index.htm

ILO. (2020e, Mayıs 8). COVID-19: Impact on migrant workers and country response in Malaysia. Retrieved from ILO: https://www.ilo.org/asia/publications/issue-briefs/WCMS_741512/lang--en/index.htm

ILO. (2020f, Nisan 17). COVID-19: Impact on migrant workers and country response in Thailand. Retrieved from ILO: https://www.ilo.org/asia/publications/issue-briefs/WCMS_741920/lang--en/index.htm

Moroz, H., Shrestha, M., & Testaver, M. (2020). Potential Responses to the COVID-19 Outbreak in Support of Migrant Workers. Washington, DC: World Bank Group. doi:<https://doi.org/10.1596/33625>

Rantanen, J., Muchiri, F., & Lehtinen, S. (2020). Decent Work, ILO's Response to the Globalization of Working Life: Basic Concepts and Global Implementation with Special Reference to Occupational Health. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 3351.

Ruhs, M. (2013). *The Price of Rights: Regulating International Labor Migration*. Princeton: Princeton University Press.

Taran, P. (2009). The need for a rights-based approach to migration in the age of globalization. In R. Cholewinski, P. de Guchteneire, & A. Pecoud, *Migration and Human Rights: The United Nations Convention on Migrant Workers' Rights* (pp. 150-168). Cambridge: Cambridge University Press.

UNHCR. (2020, Nisan 22). Beware long-term damage to human rights and refugee rights from the coronavirus pandemic. Retrieved from UNHCR: <https://www.unhcr.org/news/press/2020/4/5ea035ba4.html>

Watterson, A. (2020). COVID 19 in the UK and occupational health and safety - predictable but not inevitable failures: what can we do now? Stirling: University of Stirling.

Zırh, B. C., Karakılıç, İ. Z., Çetinkaya, Ö., Ayaş, S., Özsoy, A., & Karabıyık, E. (2020). Virüs mü, Yoksulluk mu?: Korona Virüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocukları ile Bitkisel Üretime Olası Etkisi. Ankara: Kalkınma Atölyesi.